

RESUMÉ DIZERTAČNEJ PRÁCE

**JAZYKOVÉ OSOBITOSTI PILÍŠSKÝCH
SLOVENSKÝCH DEDÍN**

**NAPÍŠALA:
JÚLIA SZABÓNÉ MARLOK**

**ELTE BTK
DOKTORANDSKÉ ŠTÚDIUM
ODBOR JAZYKOVEDA**

BUDAPEŠŤ, 2012

CIELE VÝSKUMU

Pilíšsky región vo veľkej miere určí jazykovú kultúru Slovákov v Maďarsku.

Tieto historicky, jazykovo, kultúrne, a z hľadiska niekdajších a súčasných osobitostí zväčša rovnaké, ale čiastočne aj rozdielne, národnostne a z konfesijného hľadiska pomerne homogénne spoločenstvá, si svoj národnostný ráz zachovali až dodnes.

Medzi pilíšske slovenské lokality možno zaradiť tie osady, ktoré ležia bezprostredne pri úpätí vrchu Pilíš, značná časť ich obyvateľstva patrí k slovenskej národnosti a má slovenský materinský jazyk. Také sú: Kestúc (Keszölc), Čív (Piliscsév), Santov (Pilisszántó), Mlynky (Pilisszentkereszt). V širšom ohľade možno sem zaradiť Senváclav (Pilisszentlászló), Huť (Pilisszentlélek) a Pilíšsku Čabu (Piliscsaba), ale vychádzajúc z toho, že z hľadiska spolupráce pilíšskych slovenských dedín, na základe dlhoročných skúseností sa dá zistiť, že užšie kontakty, hlavne na kultúrnom poli, udržiavajú Čív, Santov a Mlynky a ozajstné „živé“ vzťahy medzi nimi sa až dodnes zachovali, vo svojej práci sa sústreďujem na tieto lokality.

Keďže kestúcky slovenský jazyk, ktorý v našom prípade znamená nárečie, v porovnaní s typmi západoslovenských nárečí ostatných osád, sa vyznačuje markantne odlišnými znakmi, pri porovnávej analýze svojho jazykového korpusu sa zaoberám aj s kestúckym slovenským jazykom.

Pri prieskume identity pilíšskych Slovákov hľadám odpovede na rôzne otázky. Najdôležitejšou otázkou je, ako sa dá vymedziť tá etnická skupina, ktorú verejnosť označuje ako pilíšskych Slovákov, ale aj sami sa definujú podobne. Pri ich spolupatričnosti prichádzajú do úvahy rôzne faktory: geograficko – ekologické, spoločná flóra, fauna, podobné hospodárske spoločenské a sociálne postavenie osád, živobytie. Popri týchto treba nájsť

odpoveď aj na teoretickej rovine, aká kohézna sila ich spája. Ako ovplyvňuje povedomie spolupatričnosti ich spoločná história, pamäť, jazyk, osobitosti ich nárečí, ich podobné vzdelávacie zvyky a kultúrne tradície.

Centrálne časť mojej práce tvorí opis západoslovenského typu nárečia pilíšskych Slovákov, zväčša synchronnou metódou. Pilíšske slovenské nárečia predstavujem z hľadiska ich fonologických, morfológických a lexikálnych znakov, syntaktické a štylistické roviny ilustrujem pomocou vzorových viet.

Spomedzi lokalít pilíškeho regiónu svoju rodnú dedinu, Mlynky, dôraznejšie spracujem, a ako východiskový bod s ňou porovnávam ostatné osady.

Predstavením pilíšskych Slovákov, v spojitosti slovenskej minority žijúcej v Maďarsku, by som chcela opísať taký jazykový stav a takú identitu, ktorú sa mi podarilo ešte v dnešnej dobe zachytiť pri takej menšine, ktorá už vyše 300 rokov žije v maďarskom prostredí.

METÓDY PRÁCE

Mojim východiskovým bodom bolo pozbieranie odbornej literatúry a prístupných prameňov. Život Slovákov v Maďarsku (jazyk, literatúra, história, kultúra, tradície atď.) skúmajú uznávaní odborníci už dlhé roky, takže svoje poznatky som mohla obohacovať v prvom rade z prác Anny Divičanovej, Márie Žilákovej, Františka Gregora, Ondreja Krupu, využitím výsledkov aj pomerne novších bádateľov ako napr. Alžbety Uhrinovej Hornokovej, Anny Kováčovej, Alexandra Jána Tótha, Tünde Tuškovej, Uršule Szabóovej a samozrejme som sledovala aj činnosť slovenských bádateľov ako napr. Márii Homišinovej, Kataríny Ballekovej. (Ich konkrétne práce vid' v bibliografii.)

Paralelne so štúdiou odbornej literatúry som robila terénnu prácu. Pri

vytvorení výskumnej siete som vychádzala z mojej rodnej dediny, Mlyniek, ktorá má dominanté postavenie v pilíšskom regióne.

Pri zbere údajov som zostavila svoj jazykový korpus na základe osobitostí pozbieraného materiálu v Mlynkách, potom som pomocou zväčša synchronnej v menšej miere diachrónnej metódy, porovнала s ostatnými pilíšskymi dedinami, konkrétne santovskými, čívkymi, a kestúckymi nárečovými prvkami.

Pri výbere informátorov som sledovala zásady dialektológie a sociolingvistiky, brala som do úvahy pohlavie, vek, vzdelanie a spoločenské postavenie informátorov.

Údaje som získala najmä účastným pozorovaním, usmerňovanými rozhovormi, v menšej miere dotazníkmi. Veľkú časť mojej práce tvorí analýza získaného materiálu.

Jazykový korpus, ktorého časť som použila pri svojej práci, obsahuje asi 3000 nárečových údajov.

Svoj výskum som robila aj takým zámerom, aby som uskutočnila aj isté „zachraňovanie nálezov“, keď stav slovenských nárečí aj v pilíšskom regióne je už v „úpadkovej“ fáze, a z hľadiska používania jazyka ukazuje klesajúcu tendenciu.

Porovnanie lexiky, keďže podobenstiev, poukazuje aj na početné fonologické, sémantické odlišnosti, vetná funkcia jednotlivých lexikálnych prvkov tiež viac poučení odhalí.

Archaické javy jednotlivých nárečí odkrývajú aj dávnejšie jazykové stavy, keď jazykový vývin jednotlivých osád nebol rovnaký, preto ten istý jav sa v nich môže odlišne odrážať.

Štruktúra práce:

NÁRODNOST – MENŠINA

Termíny národnosť a menšina (národná menšina), boli striedavo používané približne od polovice XX. storočia, preto som sa snažila skúmať ich obsah v zrkadle používania jazyka. Ohľadom pojmu menšina až do dnešného dňa neexistuje všeobecne uznaná definícia. Ani medzinárodné právo nepozná jednotnú, povinnú definíciu na tento pojem.

Menšinové organizácie v Maďarsku, markantný vývin samosprávneho systému, tiež v značnej miere ovplyvňovali používanie a interpretáciu pojmov národnosť – menšina, preto sa venujem, z tohto hľadiska, aj vývinu samosprávneho systému.

IDENTITA PILÍŠKYCH SLOVÁKOV

Slováci v Maďarsku následkom ich územnej roztrúsenosti a zrýchleného industrializačného a urbanizačného procesu posledných desaťročí sa celkom integrovali do hospodárskej, spoločenskej a kultúrnej štruktúry krajiny.

Výsledky odborníkov zameriavajúcich sa na výskum národnej a etnickej minority vykazujú, že hlavné faktory zachovania si identity v politicko-právnych pomeroch daného štátu sú v prvom rade pestovanie materinského jazyka a jeho okolností, organizovanosť školstva a kultúry, politická alebo civilná organizovanosť danej menšiny a na druhej strane vzťah väčšinového národa k menšinám.

Pri analýze identity Slovákov v Maďarsku treba brať do ohľadu dva dôležité, historicky určujúce činitele, špecifiká, ktoré ich v podstate oddeľujú aj od ostatných menšín žijúcich v Maďarsku. Slováci v Maďarsku sa vyčlenili z jednotného slovenského jazykového územia – patriaceho celkovo k Uhorsku – tak, že i naďalej ostali v rámci jedného štátu, na druhej strane časť jazykových ostrovov udržiavala rodinné, kultúrne, čiastočne politické kontakty so severným územím, následkom čoho sa oslaboval stupeň

asimilačného procesu.¹

Pilíšanov popri identite, viažucej sa k Pilíšskemu regiónu charakterizuje aj silný lokálpatriotizmus.

V dnešnej meniacej sa dobe, vzhľadom na to, že sa spoločenské zmeny veľmi zrýchlili, identita pilíšskych Slovákov sa permanentne mení. Tieto zmeny analyzujem na základe štatistických údajov.

MIESTO PILÍŠSKYCH SLOVÁKOV V KOMUNITE SLOVÁKOV V MAĎARSKU

Dejiny Slovákov v Maďarsku úzko súvisia jednak s nimi jazykovo a geograficky najbližšie stojacím západoslovenským územím, na druhej strane s dejinami maďarského národa.

Po krátkom prehľade osídlenia Slovákov v Maďarsku, analyzujem demografické údaje so zreteľom na slovenskú národnosť a slovenský materinský jazyk, ohľadom na ľudnosť Maďarska, na základe sčítania obyvateľstva posledných rokov.

Nasťahovanie sa pilíšskych Slovákov do pilíšskeho regiónu možno ďakovať cirkevným organizáciám, (rehoľnícke rády, diecézy) ktoré z väčšej časti založili tieto osady, ktoré vo vzťahu cirkvi, ako zemepánmi, nemali žiadnu, ani hospodársku ani samosprávnú autonómiu.

Zachovaniu etnickej kultúry napomohlo, že osídlenci celého jazykového ostrova pochádzali približne z tej istej etnickej oblasti západoslovenského regiónu.

Po krátkom historickom prehľade jednotlivých osád predstavujem ich národnostné osobitosti na základe štatistických údajov sčítania obyvateľstva posledných rokov.

¹ Gyivicsán Anna: Anyanyelv, kultúra, közösség. A magyarországi

Na základe štatistických údajov možno konštatovať, že pilíšske slovenské osady ešte aj na začiatku XXI. storočia zachovávajú svoju slovenskosť a medzi nimi, už viac rokov, Mlynky charakterizuje najviac vzťah k slovenskej národnosti a k slovenskému materinskému jazyku.

JAZYK SLOVÁKOV V MAĎARSKU

V tejto kapitole poskytujem prehliadku doterajších výskumov nárečí Slovákov v Maďarsku, potom sa sústreďujem na jazyk pilíšskych Slovákov. Dve základné vrstvy slovenského jazyka, čo je ešte dôraznejšie pravdou na jazyk pilíšskych Slovákov, sú spisovný jazyk a nárečia.

V nových bydliskách Slovákov v Maďarsku v procese vytvorenia sa jednotného kolektívu (pospolitosti) sa vytvorili osobitné nárečia miešaného typu, ktoré nemožno celkom stotožniť ani s jedným zo slovenských nárečí. V súvislosti s nárečiami Slovákov v Maďarsku, na základe rozdelenia troch hlavných slovenských nárečí, sa preto hovorí o slovenských nárečiach západoslovenského, stredoslovenského a východoslovenského typu. Jazyk pilíšskych Slovákov sa odlišuje od normy slovenského spisovného jazyka v podstate v dvoch záležitostiach, jednak je archaickejší, na druhej strane je kontaktnejší.

Funkciu slovenského štandardu vo sfére verejného jazykového kontaktu, výrazne po prevrate, prevzal slovenský spisovný jazyk. Táto okolnosť, ako najnovší faktor, zároveň prispela ku konzervovaniu miestnych nárečí. Jazyk jednotlivých obcí sa v podstate dodnes zhoduje s jazykom používaným cez dlhé stáročia, ovplyvňovaným vonkajšími vplyvmi iba v minimálnej miere.

SPOLOČENSKÉ POSTAVENIE PILÍŠSKYCH SLOVENSKÝCH NÁREČÍ

szlovákok. Budapest, Teleki László Alapítvány 1993. 49.

Ak porovnáme slovenské nárečie pilišského regiónu so spisovnou slovenčinou môžeme konštatovať, že nárečie a spisovná slovenčina sú z jazykovedného hľadiska rovnocenné napriek tomu, že vyplývajú z „výnimočnej“ pozície spisovnej slovenčiny môže spoločnosť vnímať nárečie negatívne. Z hľadiska používateľov jazyka to bude mať za následok to, že - síce nie nevyhnutne, ale veľmi často - sami prispejú k degradácii svojho nárečia. Môžu mať pocit, že jazyk, ktorý používajú je menejcenný, marginálna verzia iného, štandardného jazyka.

Proces znehodnotenia jazyka, predstavujem na základe výsledkov výskumov Anny Divičanovej.

Dnes je nárečie v každej pilišskej dedine už v pozícii druhoradého jazyka, v dôsledku čoho sa posunulo do intímnej sféry a vo verejnom živote sa používa spisovná slovenčina.

V súvislosti hovorenej a písanej formy jazyka, hovorenú reč charakterizuje jednoznačne nárečie, písanú formu charakterizuje používanie noriem spisovného jazyka.

Popritom v pilišských osadách však ešte aj v súčasnosti – v rámci ľudového písomníctva - môžeme nájsť v písomnej podobe zachované nárečové texty. Také sú napríklad náhrobné nápisy, vlastnoručne napísané poznámky do modlitebných kníh, ručne zapísané texty modlitieb, prepisy cirkevných piesní, listy rodinných príslušníkov, atď.

V súčasnosti môže používať každá spoločenská vrstva spisovný jazyk, ako i nárečie, zodpovedajúce danému teritóriu. Používatelia jazyka patriaci k nižšej spoločenskej vrstve, ešte aj na miestach, kde sa vyžaduje používanie spisovného jazyka (napr. v úrade primátora, resp. starostu), používajú v každom prípade nárečie. Príslušníci vyšších spoločenských vrstiev však už menej používajú v komunikácii nárečie (dialekt), nakoľko oni už ovládajú

spisovný jazyk, ktorý s istotou používajú na svojich pracoviskách a vo verejnom styku.

Celkove obyvatel'ov pilišských obcí charakterizuje silne klesajúca úroveň komunikačnej kompetencie v materinskom jazyku, nakoľko si už len málokto osvoja slovenský jazyk počas prvej socializácie. V ich jazykovom prejave však, popri dominancii maďarského jazyka, je ešte všeobecne zažívaná dvojjazyčnosť, je pravda, už iba u príslušníkov staršej generácie. Slovenský spisovný jazyk má slabý vplyv na jazykový prejav strednej generácie, u ktorej je dvojjazyčnosť silne asymetrická, posunutá v prospech maďarského jazyka. Vo všeobecnosti sa dá povedať, že je mladá generácia v štádiu straty (zániku) jazyka, veď sa zodpovednosť zachovania jazyka prenáša na základné školy, ktoré nevedia v každom prípade vyhovieť takýmto požiadavkám. Vyššie opísaným situáciám, tvrdeniam zdanlivo protirečí fakt, že v súvislosti s používaním spoločenského jazyka sa načrtáva funkcionálny vývin, rozvoj spisovného jazyka v rôznych sférach. To nám dodáva optimizmus, čo sa týka používania slovenského jazyka v obciach pilišského regiónu.

JAZYK PILÍŠSKYCH SLOVÁKOV NA ZÁKLADE PRESÍDLENIA

Je všeobecne uznávané konštatovanie, že charakteristické znaky jazykovej príslušnosti odkazujú na pôvodné miesto, odkiaľ hovoriaci pochádzajú, preto v tejto kapitole vybočím aj na teritoriálne vymedzenie západoslovenských nárečí.

Osídlenci, podľa ich pôvodného územia sa dostali na svoje neskoršie bydliská z teritória severnej skupiny západoslovenského nárečia z Trenčianskej a Bratislavskej župy, do južnej skupiny patriacej Nitrianskej župy ako i z územia stredoslovenského nárečia, a to do severnej skupiny patriacej Liptovskej a Turčianskej a do južnej skupiny patriacej Hontianskej

župy.

Napriek tomu, že osídlenci prichádzali aj z území so stredoslovenským nárečím, v nárečiach pilíšskych lokalít sa neukazuje determinantný stredoslovenský ráz.

Toto možno vysvetľovať dvomi okolnosťami:

jednak možno, že osídlenci stredoslovenského pôvodu neskôr opustili toto územie (sťahovali sa ďalej), ale možno, že prišli na toto územie v takom malom počte, že v integračnom procese jazyka si zachovali len tie prvky svojho pôvodného jazyka, ktorých izoglosy presahujú aj do niektorých západoslovenských nárečí.

CHARAKTERISTIKA PILÍŠSKYCH SLOVENSKÝCH NÁREČÍ Z HĽADISKA DEJÍN JAZYKA

Ako každý nárečový systém, aj nárečia Pilíškeho regiónu reprezentujú samostatný jazykový systém. V nárečiach, ktorými hovoria obyvatelia regiónu, sa prejavujú najmä fonologické, morfológické a lexikálne osobitosti.

Ešte pred predstavením synchronného hláskového systému pilíšskych nárečí načrtnem najcharakteristickejšie historické hláskoslovné zmeny typov západoslovenských nárečí.

Ukážkový materiál uvediem z mlynčianskeho nárečia, keďže najviac historických zmien zachováva toto nárečie.

Popri fonologických zmien načrtnem aj najdôležitejšie morfológické znaky.

FONOLOGICKÉ OSOBITOSTI PILÍŠSKEHO SLOVENSKÉHO JAZYKA (SO ZRETEĽOM NA SYNCHRÓNNY OPIS)

Synchronný fonologický systém pilíšskych nárečí sa zhoduje s osobitosťami charakterizujúce západoslovenské nárečie so zreteľom tak na

samohláskový-, ako i spoluhláskový systém.

Na základe týchto charakteristických prvkov možno konštatovať, že fonologický systém pilíšskych nárečí si zachováva západoslovenský ráz.

MORFOLOGICKÝ SYSTÉM PILÍŠSKYCH SLOVENSKÝCH NÁREČÍ

Ohľadom morfológického systému pilíšskych slovenských nárečí, podobne ich fonologickému systému, sa organicky začleňujú do morfológického systému slovenského jazyka. Flexiu slovných druhov charakterizujú v každom nárečovom type totožné gramatické kategórie.

V pilíšskych nárečových variantoch zisťujeme podstatne iba formálne odlišné javy, napr. ten istý sufix sa môže realizovať v odlišných formách a v jazyku jednotlivých osád sa môže vyskytovať vo viacerých variantoch. Nájdeme odlišnosti aj v slovtvorbe. Osobitosti, odlišné od noriem slovenského spisovného jazyka sa zhodujú s osobitosťami typmi západoslovenských nárečí.

Po predstavení osobitostí odlišných od spisovnej jazykovej normy možno konštatovať, že pilíšske nárečové varianty sa stotožňujú s charakterom typu západoslovenských nárečí, menšími výnimkami: napr. tvary praeterita 3. osoby sg. mužského rodu verba išiel – „išó“ charakterizujú Gemer, – „išóv“ je charakteristický na Považí, v trnavskom okolí, v Ponitří (na stredoslovenskom teritóriu).²

Morfológická sústava pilíšskych slovenských nárečí zachováva veľa archaizmov.

FONOLOGICKÉ A MORFOLOGICKÉ TOTOŽNOSTI A ODLIŠNOSTI NA ZÁKLADE NÁREČOVEJ LEXIKY PILÍŠSKYCH OBCÍ

² Štolc, Jozef: Slovenská dialektológia. Bratislava. Veda, Vydavateľstvo SAV 1994. 57.

Fonologické a morfológické javy uvedené v predchádzajúcej kapitole, v tejto časti svojej práce demonštrujem na lexikálnej báze výsledku vlastného terénneho výskumu, zaradenej do tabuľky. Materiál, z ktorého som príklady vyberala, som získala v jednotlivých skúmaných osadách, formou voľných rozhovorov v podobných tematických celkov. Východiskovým bodom bola moja rodná dedina, Mlynky, kde som urobila interview, potom som uskutočnila rozhovory v ostatných lokalitách už na základe s fonetickým prepisom prepísaného hotového vzorového lexikálneho materiálu. Vzorový materiál som zaradila do tabuľky paralelne s lexikálnym fondom všetkých skúmaných obcí.

LEXIKÁLNE OSOBITOSTI PILÍŠSKYCH SLOVENSKÝCH NÁREČÍ

V tejto kapitole predstavujem príznačnosti pilíšskej lexiky v zrkadle dnešného stavu jazyka, ohľadom na fonologické a morfológické osobitosti miestnych nárečí, sústreďujem sa na sémantiku nárečovej lexiky.

Pri predstavení výberového materiálu sa pridrižiam k pokynom slovenskej odbornej literatúry.

Slovenská odborná literatúra triedi lexikálne dialektizmy nasledovne:³

- a) vlastné lexikálne dialektizmy
- b) etnografické dialektizmy
- c) sémantické dialektizmy
- d) lexikálno – fonetické dialektizmy

Slovenská odborná literatúra okrem hore uvedených štyroch kategórií do osobitnej kategórie zaraďuje lexikálno – slovotvorné dialektizmy, ktoré v spisovnom jazyku nie sú známe.

Na osobitosti tvorenia slov vybočujem v súvislosti s načrtnutím

mlynčianskych prezývok.

JAZYKOVÉ ARCHAIZMY, PREBERANIE SLOV

Jazykové archaizmy Jan Chloupek triedil nasledovne:⁴

- a) také jazykové javy, ktoré ako charakteristické jazykové elementy predošlého spoločenského obdobia, žijú ďalej ako archaizmy,
- b) také nárečové javy, ktoré odzrkadľujú skorší stav národného jazyka,
- c) také nárečové javy, ktoré sú dnes v úpadku.

Zaradenie pilíšskej lexiky som robila podľa triedenia Jána Chloupeka.

Slovná zásoba pilíšskych slovenských nárečí, hlavne prevzatých slov, ukazuje podobnosť so západoslovenskou záhorskou nárečovou skupinou. Tieto tiež ilustrujem príkladmi, po ktorých poukážem na hungarizmy, ako i na germanizmy, nachádzajúce sa v pilíšskych nárečiach.

FRAZEOLÓGIA PILÍŠSKYCH LOKALÍT (PRÍSLOVIA A POREKADLÁ)

Pokiaľ v jazykovede je všeobecne prijateľné, že sémantika tvorí integračnú časť jazykového opisu, v závere kapitoly o lexike nárečí, sústreďením sa na sémantiku, podávam jazykový obraz sveta pilíšskych Slovákov na základe časti pozbieraných prísloví a porekadiel.

Najširšia zbierka prísloví a porekadiel slovenskej literatúry, s pozbieraným materiálom Adolfa Petra Zátureckého (1837-1904), vyšla pod titulom Slovenské príslovie, porekadlá a úslovie.⁵

V nárečiach pilíšskych Slovákov sa tiež zachovalo veľa frazeologických prvkov, a ich veľká časť sa nájde aj v práci Zátureckého. Ich predstavenie

³ Ondrus, Pavel - Horecký, Ján - Furdík, Juraj: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Bratislava, 1980. 177-178.

⁴ Chloupek, Ján: Aspekty dialektu. Brno, 1971. 27.

⁵ Záturecký, Adolf Peter: Slovenské príslovie, porekadlá a úslovie. Bratislava, Tatran, 1975.

začnem v každom prípade s adekvátnym prvkom Zátúreckého, patričný maďarský ekvivalent definujem podľa práce Gábora O. Nagy.⁶

Osobitnú skupinu tvoria posmievačky. Je častým javom, že sebaidentita tej-ktorej komunity sa prejavuje v pomere inou komunitou. Takúto funkciu spĺňajú aj posmievačky, ktoré môžu obsahovať veľa vulgárnych lexikálnych prvkov, často aj s negatívnou náplňou.

V ich zakotvený jazykový obraz sveta poukazuje na pomer susedných dedín z iného aspektu.

Záverom načrtnutej lexikálnej analýzy pilíšskych nárečí možno konštatovať, že napriek tomu, že slovná zásoba jazyka so súvislosti so spoločenskými zmenami následkom hospodárskych, politických, kultúrnych a iných vplyvov, sa permanentne mení, z hľadiska nárečí sa tento proces prebieha oveľa pomalšie.

SÚHRN

Na začiatku svojich výskumov som vychádzala z toho faktu, že systém slovenských nárečí pilíškeho regiónu ešte nebol spracovaný, podobne ako nárečia iných jazykových ostrovov. Jazyk obcí Mlynky, Santov, Čív a Kestúc, čo znamená v prvom rade nárečie, ešte žije, ale je už v silnom úpadkovom stave. Verila som, že v dnešných dňoch sa ešte dá zachytiť ucelený fonologický a morfológický opis o dialektoch spomínaných obcí. V spojitosti s opisom jazyka ale som musela brať do ohľadu aj širšie kontexty ako história obcí, vývoj demografických údajov, bilingvizmus, identita obyvateľstva atď. V otázkach, čo sa týka tohto širšieho kontextu, som sa mohla spoliehať na práce rôznych odborníkov.

Vzhľadom na to, že v skúmaných lokalitách sú nárečia v úpadkovom

⁶ O. Nagy Gábor: Magyar szólások és közmondások. Budapest, Gondolat

stave, a je všeobecne známe, že najdynamickejšie sa mení slovná zásoba, som sa rozhodla zdôrazniť hlavne lexiku.

Analýzy podložili, že skúmané nárečia patria k podtypom západoslovenského nárečia.

Totožnosti a odlišnosti poukázali aj na to, že sú to nárečia miešaného typu.

Ohľadom na totožnosti a odlišnosti možno vyvodiť nasledovné uzávery:

1. Z fonologického, morfológického a lexikálneho hľadiska je najväčšia totožnosť medzi mlynčianskym a santovským nárečím.
2. Z jazykového, nárečového hľadiska, na základe podloženého ukážkového materiálu, Mlynky, Santov a Čív možno pokladať za relatívne užší nárečový celok. V širšom kontexte, tieto tri lokality proti okolitým osadám, so svojou duchovnou a materiálnou kultúrou ako i s históriou vzájomných vzťahov, ukazujú tiež markantnejšie podobenstvá.⁷
3. Z fonologického a morfológického hľadiska sa odlišuje od skúmaných nárečí v najväčšej miere kestúcke nárečie.
4. Nárečia skúmaných obcí zachovávajú archaické prvky.
5. Pri prevzatých slovách v každom nárečí dominujú prevzaté slová z maďarského a nemeckého jazyka.
6. Osvojenie si slovenského jazyka v dnešnej dobe je už všade výsledkom sekundárnej socializácie.
7. Podľa štatistických údajov sčítania obyvateľstva slovenský materinský jazyk má vo všetkých skúmaných lokalitách úpadkový charakter.

1976.

⁷ Všetky tri obce majú až dodnes aktívne, pred desaťročiami založené, slovenské národnostné pávie krúžky. Ich kontakty sa počas dlhých rokov dostali až na priateľskú rovinu. Už dlhé roky majú aj spoločné vystúpenia pod menom Pilíšsky páví krúžok, a reprezentujú Slovákov v Maďarsku aj za našimi hranicami.

8. S poklesom počtu ľudí so slovenským materinským jazykom obrátene proporcionálne stúpa počet hlásiacich sa k slovenskej národnosti.

9. Obyvateľov skúmaných obcí charakterizuje vysoká slovenská identita, ktorá sa prejavuje popri jazyku najmä vo vzťahu ku kultúre.

10. V každej lokalite možno vykázať totožnosť s pilíšskym regiónom ako geograficko-kultúrnym priestorom, ktorá sa prejavuje ako lokálna identita v rámci Slovákov v Maďarsku.

Miestne nárečia, kvôli prirodzenému obmedzeniu ich komunikatívnej kompetencie, v dnešnej dobe už nemôžu spĺňať rolu plnocenného jazykového systému ani v pilíšskych osadách. Jeho kognitívnu funkciu u mladších generáciách sa snaží spĺňať jednak spisovný jazyk s „vyššou prestížou“, na druhej strane nárečia sa dostali do úpadkového stavu. Zachovávajú sa už iba u starších generáciách a jazykovo pomerne uzavretejších spoločenských vrstvách.

Moju dizertáciu nemožno pokladať do hĺbky komplexnou prácou, ale môže sa stať východiskovým bodom pri monografickom spracovaní nárečí jednotlivých lokalít ako i pri zostavení podobných nárečových vreckových slovníkov, na ktoré sa v spojitosti so slovenským jazykovým územím vo svojej práci odvolávam. Dá sa rozvinúť i v ďalších lexikologických, sémantických a frazeologických výskumoch.